

ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мале підприємництво, фінансова підтримка, держава, регіональні органи влади.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Динамічний розвиток малого підприємництва в Україні є одним із головних напрямів не тільки сучасних проблем посткризової ситуації, а й інших довгострокових завдань розвитку ринкових відносин в Україні. В умовах формування ринкових відносин при обмежених фінансових ресурсах суб'єкти малого бізнесу, які не потребують великого стартового капіталу, більш активні в інноваційній діяльності, сприяють створенню додаткових робочих місць, спроможні стимулювати структурну перебудову економіки та наповнити ринок товарами й послугами. Вони є джерелом формування "середнього класу", а також вихідною базою соціально-економічного відтворення ефективних виробничих відносин. Крім того, діяльність малого підприємництва має ряд переваг: динамічність організаційно-правових форм, готовність до комерційного ризику, відносно зниження витрат, оперативність керівництва.

Однак, нестача фінансових ресурсів як для підтримки свого бізнесу, так і для його подальшого розвитку є головною проблемою вітчизняних малих підприємницьких структур, для вирішення якої необхідно удосконалення механізму фінансово-кредитної підтримки розвитку малого підприємництва. Основними напрямками цієї підтримки є фінансова допомога міжнародних фінансових організацій та фондів, фінансування з українських фондів підтримки підприємництва та з місцевих бюджетів, позики комерційних банків та кредитних спілок, лізинг, надання кредитів та гарантій з боку кредитно-гарантійної установи [1, с.42]. Але всі вони є недостатньо досконалими і знаходяться на стадії становлення та розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Проблеми розвитку малого підприємництва є об'єктом ретельної уваги багатьох дослідників, як в Україні, так і за кордоном. Дослідженню підлягали різні аспекти діяльності суб'єктів малих форм господарювання. Вагомий внесок у розвиток механізмів фінансової підтримки малого підприємництва зробили праці Андрєєвої Л., Білоруса О., Буряк П., Варналія З., Корнева Ю., Круглянка А., Кужеля О., Мокряк В., Неклесси А., Попова В. та інші.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд практичного застосування фінансового механізму підтримки малого підприємництва задля запропонування його в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як показує світова і вітчизняна практика, мале підприємництво, враховуючи його характерні особливості, потребує постійної уваги і підтримки з боку органів державної і регіональної влади. При цьому в структурі системи підтримки малого бізнесу виділяються три основні рівні: державний, регіональний і місцевий, кожен з яких утворює деяку систему, представлену трьома взаємозв'язаними блоками: концептуально-програмним, організаційно-ресурсним і функціональним [2, с.24].

У зв'язку з цим вважаємо за доцільне сформулювати особисте наступне визначення. Система підтримки малого підприємництва - це система управління розвитком малого підприємництва і його різностороннього забезпечення, що активно і цілеспрямовано впливає на зовнішнє середовище малих підприємств, надає їм пряму допомогу і забезпечує ефективну самоорганізацію і самофінансування.

Головним принципом управління розвитком малого підприємництва повинне стати створення економічних і правових умов ведення ринкового господарства, коли б зовнішнє середовище стимулювало підприємницьку активність, сприяло саморозвитку і поліпшенню конкурентоспроможності з урахуванням галузевих, географічних, національних, історичних

особливостей і традицій, а також зарубіжного досвіду, створюючи рівні господарські можливості для малих і великих підприємств [3, с.15].

Як показує світова і вітчизняна практика, держава і регіональні органи влади можуть зіграти вирішальну роль в механізмі управління розвитком малого бізнесу, і в першу чергу у сфері фінансового забезпечення діяльності суб'єктів малого підприємництва. Фінансова підтримка малого підприємництва може здійснюватися по двох основних напрямках.

Перший напрям передбачає надання бюджетних коштів безпосередньо в сферу малого підприємництва, що пов'язано з наданням суб'єктам малого підприємництва прямої фінансової допомоги у вигляді гарантій по кредитах комерційних банків, повній або частковій компенсації фінансовим структурам недоотриманого прибутку при кредитуванні малих підприємств по зниженій процентній ставці, а також спільного фінансування за рахунок бюджету і фінансово-кредитних організацій [3].

Така фінансова допомога може бути як безповоротною, не обумовленою якими-небудь попередніми умовами, так і припускаючи використання засобів строго за призначенням за умови їх повернення або компенсації. У будь-якому випадку перед органами місцевого самоврядування існує найважливіше завдання забезпечення необхідного рівня бюджетних асигнувань та їх ефективного використання. Тому, в цьому напрямку необхідно передбачити спеціальні бюджетні асигнування на меті підтримки і розвитку малого бізнесу у розмірі фіксованої долі витрат місцевих бюджетів.

Другий напрям є формою непрямой фінансової підтримки малого бізнесу, направленої на створення сприятливих умов для залучення інвестицій і накопичення капіталу в цьому секторі економіки. Відповідні заходи можуть включати загальнодержавні і регіональні режими пільгового оподаткування малих підприємств: впровадження спрощених систем оподаткування, встановлення норм прискореної амортизації основних фондів

малих підприємств, поширення у сфері малого підприємництва системи лізингу і так далі.

На наш погляд, для місцевого рівня найбільш цікаве саме перший напрям підтримки малого підприємництва.

Одним з ефективних інструментів фінансового стимулювання на адміністративно-територіальному рівні, вважаємо, субсидування частини процентної ставки за кредитами, що можуть надаватися суб'єктам малого бізнесу на реалізацію інвестиційних проектів. Тому пропонуємо методичний підхід надання субсидування частини процентної ставки за кредитами на реалізацію інвестиційних проектів малих підприємств, який включає 5 етапів [4].

На першому етапі визначаються загальні критерії обрання проектів. Надання субсидій на оплату відсотків здійснюється на конкурсній основі. До розгляду приймаються інвестиційні проекти з терміном окупності до 2 років. Основними критеріями відбору інвестиційних проектів є термін бюджетної окупності проекту і величина бюджетного ефекту за три роки, з дати початку реалізації (фінансування) проекту. Перевага повинна віддаватися тому проекту, який має кращі показники соціальної, бюджетної і економічної ефективності.

На другому етапі здійснюється розрахунок соціальної ефективності, в його основі - кількість робочих місць за проектом, що скоригована з урахуванням ситуації на адміністративно-територіальному ринку праці, де реалізується проект.

Коефіцієнт соціальної ефективності (K_c) розраховується наступним чином:

$$K_c = N_{pm} \times (K_{bz} + K_{zp}), \quad (1)$$

де K_c - коефіцієнт соціальної ефективності;

N_{pm} - кількість робочих місць, що створюються в результаті проекту;

Кбз - коефіцієнт, що характеризує перевищення безробіття на адміністративно-територіальному рівні, де реалізується проект, над середнім по району рівнем безробіття;

Кзп - коефіцієнт, що характеризує перевищення рівня заробітної плати за проектом над середнім рівнем заробітної плати адміністративно-територіальної одиниці, де реалізується проект.

Коефіцієнт, що характеризує перевищення рівня безробіття на адміністративно-територіальному рівні, де реалізується проект, над середнім по району рівнем безробіття, розраховується наступним чином:

$$Кбз = Кбм / Кбр, \quad (2)$$

де Кбм - рівень безробіття в адміністративно-територіальній одиниці, де реалізується проект;

Кбр - рівень безробіття в середньому по району.

Коефіцієнт, що характеризує перевищення рівня заробітної плати за проектом над середнім рівнем заробітної плати адміністративно-територіального рівня, де реалізується проект, розраховується таким чином:

$$Кзп = Кзп / Кзм, \quad (3)$$

де Кзп - рівень заробітної плати за проектом;

Кзм - середній рівень заробітної плати на адміністративно-територіальному рівні, де реалізується проект.

Для розрахунку використовуються дані про кількість робочих місць і середній рівень заробітної плати за проектом (у перший рік - з моменту виходу виробництва на проектну потужність, але не пізніше, ніж за два роки з моменту початку реалізації проекту), а також дані по середньому рівню безробіття і середній заробітній платі (за останній рік, коли є офіційні дані органів державної статистики).

Третій етап - це розрахунок економічної ефективності. Для оцінки економічної ефективності використовується показник внутрішньої норми прибутковості проекту (Кее). Алгоритм його розрахунку полягає у визначенні ставки дисконтування, при якій чиста поточна вартість проекту

перетворюється в нуль. Чиста поточна вартість проекту розраховується за формулою:

$$\text{ЧПВ} = \sum_{j=1}^n [\text{П}j], \quad (4)$$

де ЧПВ - чиста поточна вартість проекту;

Пj - грошовий потік при реалізації проекту за j період;

Грошовий потік при реалізації проекту за період розраховується як сума накопиченого грошового потоку за період від основної (операційної, поточної), інвестиційної і фінансової діяльності підприємства.

На четвертому етапі здійснюється розрахунок бюджетної ефективності. В основі оцінки бюджетної ефективності лежить розрахунок приведеної вартості балансу податкових надходжень до зведеного бюджету району від реалізації проекту і коштів, що направляються на його підтримку з бюджету району.

Коефіцієнт бюджетної ефективності (Кбе) розраховується за формулою:

$$\text{Кбе} = \sum_{j=1}^n [(\text{ДБ}j - \text{РБ}j) / (1 + \text{СТ}j) \text{П}j], \quad (5)$$

де Кбе - коефіцієнт бюджетної ефективності;

ДБj - надходження до зведеного бюджету району від реалізації проекту за період j;

РБj - кошти, що направляються з бюджету району на підтримку проекту в період j;

СТj - ставка дисконтування за період j.

Дані про обсяги надходжень до зведеного бюджету району від реалізації проекту і коштів, що направляються з бюджету району на його підтримку, беруться з попередніх розрахунків до проекту. Замість ставки дисконтування використовується значення ставки рефінансування, що встановлюється Національним банком України.

П'ятий етап - це практична реалізація проектів.

Вказаний напрям фінансово-кредитної підтримки був апробований в Росії у Петровському районі Ставропольського краю [4]. Так, адміністрацією Петровського муніципального району було проведено конкурс з відбору інвестиційних проектів серед організацій і фізичних осіб - підприємців.

За результатами конкурсу переможцем був визнаний проект підприємця С. І. Манько "Міні-завод по виробництву туалетного паперу і серветок з привозної сировини і переробленої вторинної сировини (макулатури)".

Бюджетні інвестиції в проект у 2006 році склали 215,0 тис. руб. З моменту свого створення ТОВ "Светлоградская паперова фабрика" перерахувала до бюджетів усіх рівнів 2897,2 тис. руб., у тому числі до консолідованого бюджету району 315 тис. руб., тобто період бюджетної окупності склав 2,3 року. На підприємстві створено 16 робочих місць із середньою заробітною платою 8,5 тис. руб., що перевищує середню по району (8,1 тис. руб.).

У 2008 р. на підприємстві пройшов пробний запуск лінії по переробці макулатури, потужність якої дозволить переробляти 5 т макулатури на добу, що частково розв'яже проблему муніципалітетів з утилізацією відходів і відповідно поліпшить екологічну обстановку в районі. Продукція, що випускається, завдяки своїй високій якості і доступній ціні, має попит як на території району і усього краю, так і за його межами.

Такий проект був першим в роботі по збільшенню прибуткового потенціалу Петровського муніципального району за рахунок розвитку малого бізнесу. Наступним кроком в цьому напрямі буде встановлення фіксованого відсотка від об'єму витратної частини бюджету району, по якому щорічно розраховуватиметься об'єм коштів, що направляються на муніципальну підтримку малого бізнесу.

В умовах сучасного стану світової економіки уряд Росії, усвідомлюючи роль малого та середнього бізнесу, розглядає програму щодо

підтримки розвитку цього сектору економіки, запропоновану міністерством економіки. Так, представлена програма під назвою «Проектна карта» [5], пропонує вкласти 1 трлн. рублів для розвитку малого та середнього бізнесу, чверть від даної суми повинна бути витрачена до 2012 року.

Головною метою «Проектної карти» є збільшення попиту та зниження витрат на продукцію малого бізнесу. Вважається, що мета буде досягнута, якщо частка робітників, зайнятих на малих підприємствах, збільшиться з 13% від економічно активного населення у 2008 році до 28 % у 2012 році, а частка випуску продукції до 2012 року збільшиться до 32% ВВП. До того ж з 2010 року у 2 рази може бути збільшена генеральна програма підтримки малого бізнесу Росії з 10,5 млрд. рублів у 2009 році до 21 млрд. рублів.

Слід вказати, що серед заходів підтримки цього сектору економіки в Росії названі наступні:

- зниження адміністративних бар'єрів та полегшення доступу підключення до технологічної інфраструктури;
- розробка нормативних актів спеціальних режимів для малих підприємств;
- удосконалення системи бухгалтерського обліку;
- статистичне спостереження та аналіз.

Особливо слід зазначити, що вагома роль відводиться державному замовленню. Пропонується не тільки розміщувати не менше 20% державного замовлення у невеликих підприємствах, але й зобов'язати робити те ж саме державні монополії і державні корпорації. Для чого пропонується прийняти новий або доопрацювати діючий закон «Про державні закупки» [5].

На жаль в Україні і дотепер немає такої глобальної програми розвитку та підтримки підприємств малого бізнесу, хоча світова спільнота покладає на малі підприємства особливу надію щодо подолання фінансової кризи та вважає, що саме малі підприємства дозволять успішно долати безробіття.

Таким чином, розглянувши досвід країни ближнього зарубіжжя – Росії та програму її уряду, ми бачимо, що в цій країні приділяється велика увага

фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, яку можна було б застосувати і в Україні.

Література

1. Ибадова Л.Т. Развитие кредитных правоотношений в сфере малого предпринимательства // Бизнес Предложения. - 2003. - № 3 - 4. - С. 42 - 48.
2. Мурычев А. Банки и малый бизнес // Бизнес Предложения. - 2005. - № 5 6. -С. 24-31.
3. Смирнова Н.Г. О системе распределения рисков с участием государства при кредитовании субъектов малого предпринимательства / Бизнес Предложения. - 2005. -№1-2.-С. 15-21.
4. Захарченко А.А. (Глава администрации Петровского муниципального района Ставропольского края) "Финансы", 2009, N 3. <http://biznesgid.com.ua>
5. Радонова К. И, Бушмарин I.C. // «МЭ и МО». – 2006. - № 9. –С.28 // Сравнительный обзор законодательной и правоприменительной практики специальных налоговых режимов для малого бизнеса в зарубежных странах- Режим доступа до журн.: <http://www.imemo.ru>.

Резюме

В статті автором надається особисте визначення системи підтримки малого підприємництва. Розглянуто особливості практичного застосування фінансового механізму підтримки малого підприємництва, якій можливо адаптувати в Україні.

В статье автором дается личное определение системы поддержки малого предпринимательства. Рассмотрены особенности практического применения финансового механизма поддержки малого предпринимательства, которой возможно адаптировать в Украине.

In the article an author is give the personal determination of the system of support of small enterprise. The features of practical application of financial mechanism of support of small enterprise, it maybe that to adapt in Ukraine, are considered.